

120

**Miloš Mraković, Ankica Hošek, Vjekoslav Juras
i Nikola Sabioncello**

Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb

**RELACIJE IZMEĐU NEKIH VRIJEDNOSNIH
STAVOVA I ANGAŽIRANOSTI KINEZILOŠKIM
AKTIVNOSTIMA**

RELATIONS BETWEEN CERTAIN VALUE ATTITUDES AND ENGAGEMENT IN KINESIOLOGICAL ACTIVITIES

On the sample of 819 secondary school pupils of final classes, 17 to 19 years old, by means of regression analysis the relations between latent dimensions of certain value attitudes and results in a scale of engagement in kinesiological activities were determined.

The multiple correlation and correlation and regression coefficients were low and in general nonsignificant. Though the relations between certain single factors of value attitudes and between the whole system of those factors and engagement in kinesiological activities were significant, it was possible to conclude that the engagement in kinesiological activities practically does not depend upon analysed value attitudes.

The kinesiological activities are essentially carried out in the educational institutions. As the value attitudes which were analysed in this work represent educational variables, the results are interpreted as the consequence of neglected educational work in such organisations.

ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ НЕКОТОРЫМИ ПОЛОЖЕНИЯМИ ВАЛОРИЗАЦИИ И УЧАСТИЕМ В СПОРТЕ

В выборке состоящей из 819-и учеников выпускных классов средних школ в возрасте от 17 до 19 лет, при помощи регрессионного анализа определены отношения между латентными измерениями некоторых положений валоризации и результатами в тестах, определяющими степень участия в спорте.

На основании низких и в основном недостоверных мультипл корреляций и регрессионных коэффициентов можно было сделать вывод, что степень участия в спорте не зависит от рассматриваемых факторов положений валоризации, хотя имеются статистически достоверные отношения между некоторыми отдельными факторами валоризации и участием в спорте, а так же между целой системой этих факторов и участием в спорте.

Так как институты, в которых проводятся спортивные занятия, в самом деле, — воспитательные организации, а положения валоризации являются изменяемыми воспитания, можно предположить, что результаты настоящей работы указывают на пренебрежение и отсутствие воспитательной работы в этих организациях.

1. UVOD

Iako rasprave o vrijednostima imaju dugu prošlost, istraživanja toga područja relativno su novijeg datuma. Važnost njihovog proučavanja potencirana je i opravdanim pretpostavkama utemeljenim na radovima nekih poznatih autora (Papper, Maslow, Tolman, Kluckhohn, Goldstein i dr.). Naime, izgleda da odgovarajuća konstelacija vrijednosnog sustava nije irelevantna za adaptativne procese i procese odlučivanja (Papper, S., 1958), a u konfliktnim situacijama ovaj se sustav pojavljuje često upravo u ulozi arbitra (Maslow, A., 1959). Na slične zaključke navodi i Tolman (Tolman, G. 1962), ali uz još veću ekstenziju važnosti vrijednosnog sustava. Po njemu, dobro strukturirani sustav vrijednosti postaje bitna komponenta nekih crta ličnosti, točnije, faktora integriranosti ličnosti. Budući je nesumnjiva određena perzistentnost vrijednosnog sustava (naravno uz ograničenja koja nameću uzrast, spol, kognitivna i konativna struktura ličnosti), Kluckhohn (Kluckhohn, Cl., 1963) pretpostavlja i znatnu prediktivnu vrijednost ovog sustava u smislu predviđanja reakcija pojedinca na razne socijalne situacije, kao i mogućnost predviđanja odgojnih efekata. Po nekim autorima (Goldstein, K., 1959) vrijednosti imaju funkciju i u održavanju stabilnosti ponašanja, pa čak i u terapijskom tretmanu u kojem bi uspostavljanje određene vrijednosne orijentacije rezultiralo stabilnošću ličnosti. Sociološki orijentirani autori pripisuju vrijednosnom sustavu dio odgovornosti za suradnju, odnosno konflikte između naroda (Stagner, R., 1961), budući je kongruentnost vrijednosti često bazična komponenta efikasnog komuniciranja među ljudima.

Međutim, dosadašnji pokušaji da se vrijednostima dade jednoznačna definicija nisu dali zadovoljavajuće rezultate, najvjerojatnije zbog nedostatka osnovnih teorijskih modela na kojima su se temeljili ti pokušaji. Prvi nedostatak je tretiranje ovog fenomena kao potpuno nezavisne kategorije ličnosti. Drugi nedostatak je osnovan na lošim metodološkim postupcima, posebno u načinu prikupljanja informacija i njihove matematičko-statističke transformacije. Ipak, unatoč pretežno analitičkoj koncepciji u istraživanju vrijednosti, utvrđene su neke bitne karakteristike ovog fenomena. Izvjesno je, naime, da se vrijednosti nalaze na jednom kontinuumu intenziteta od nekog najmanje do najviše poželjnog (Dodd, S., 1951), kao i da postoji mehanizam hijerarhije vrijednosti, odnosno organizirani odnos prema važnosti koja im se pridaje u slučajevima sukoba vrijednosti ili u slučajevima mogućnosti više alternativnih izbora (Morris, C., 1956). Nadalje, unatoč svojstvu relativne perzistentnosti, određeni bazični vrijednosni sustav ima i karakter operatora u procesu stvaranja novih sustava vrijednosti. Također je prihvaćeno uvjerenje da treba razlikovati vrijednosti od stavova, interesa ili motiva, budući su stavovi, interesi ili motivi u biti pojavnici oblici vrijednosti, koji taj nivo ne mogu dostići. Prave se i izvjesne distin-

kcije između vrijednosne orijentacije, kao najstabilnije usmjeravajuće kategorije vrijednosti, i vrijednosnog sustava koji ne mora imati karakter orijentacije, i konačno vrijednosnih sudova koji su samo elementi za utvrđivanje vrijednosnog sustava, odnosno vrijednosne orijentacije.

U ovom radu podvrgnuti su analizi vrijednosni sudovi koji, dakako, sadrže elemente vrijednosne orijentacije i vrijednosnog sustava. U kojoj mjeri oni nose informacije o vrijednosnom sustavu ili vrijednosnoj orijentaciji pitanje je na koje odgovor može dati samo senija strukturalističkih istraživanja. Nažalost, broj tih istraživanja je neznan, mada je bez njih konačna definicija vrijednosti teško moguća. Ipak, neka su istraživanja upravo tako i orijentirana (Morris, C., 1956). Faktori koje je izolirao ovaj autor na temelju rezultata upitnika o različitim stilovima i načinu života, definirani kao dominacija, samokontrola i samodovoljnost, predstavljaju u stvari paralelizam dobro poznatih faktora identificiranih u brojnim psihološkim studijama. Istraživanja provedena u našoj zemlji (Momirović, K., S. Hrnica i K. Petrović, 1972) pokazala su da su rezultati u vrijednosnim sudovima, definirani na pr. kao stav prema društvenom uređenju, prema unutrašnjoj i vanjskoj politici, prema važnosti osobina koje bi trebalo razvijati kod omladine i osobinama važnim za uspjeh u životu, kao i stavovi prema moralno-etičkim normativima ličnosti, asocijalnom ponašanju i preferenciji pojedinih stilova života, u relaciji s većim brojem dimenzija iz područja konativnih faktora. Ovo samo potvrđuje potrebu strukturalističkih istraživanja i ukazuje na to da vrijednosti nemaju samosvojnju egzistenciju, već ovisi o funkciji većeg broja složenih regulativnih mehanizama koji su odgovorni za ponašanje pojedinca, pri čemu se, dakako, ne poriče bitno značenje egzogenih faktora u njihovu formiranje.

Za svrhe ovog istraživanja značajno je i to da postoje radovi kojima je između ostalog bio cilj da, na osnovu interesa i motiva teoretskog, ekonomskog, estetskog, socijalnog, političkog i religioznog karaktera, utvrde vrijednosnu orijentaciju i razlike u vrijednostima između nacionalnih, etničkih i kulturalnih grupa (Allport, G., Ph. Vernon, 1931, 1960).

Međutim, malo je poznato u kojoj se mjeri i da li se uopće sustav vrijednosti pojavljuje kao regulator nekih aktivnosti, a posebno kao regulator kineziološke aktivnosti. Multidimenzionalnost ove posljednje je, naime, nesumnjiva, ali je učešće sustava vrijednosti u ovoj strukturi uglavnom nepoznato, izuzev na nivou pretpostavki.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Poznato je da se kineziološkim aktivnostima pod određenim uvjetima može transformirati veći broj dimenzija psihosomatskog statusa. Međutim, nije dovoljno poznato u kojoj mjeri postoji povezanost između tzv. socioloških varijabli i anga-

žiranosti kineziološkim aktivnostima, posebno ne između različitih vrijednosnih sudova i tih aktivnosti. Imajući u vidu da bi informacije te vrste bile značajne za konačno definiranje uloge kinezioloških aktivnosti u formiranju ličnosti, tim prije što su vrijednosni sudovi značajan indikator efikasnosti odgoja, osnovni cilj ovog istraživanja je da se utvrde relacije između latentnih dimenzija nekih vrijednosnih sudova i intenziteta angažiranosti kineziološkim aktivnostima. Poznavanje ovih relacija omogućilo bi postavljanje preciznijih hipoteza u slijedećim istraživanjima i olakšalo afirmaciju neopravdano zanemarene uloge kinezioloških aktivnosti u bilo kojem procesu transformacije čovjeka, a naročito u procesu odgoja.

3. UZORAK ISPITANIKA

Uzorak ispitanika u ovom istraživanju izveden je iz populacije učenika trećih i četvrtih razreda srednjih škola, muškog spola, starih 17—19 godina.

Uključene su one škole na području Zagreba koje su pokazale spremnost za suradnju, a iz te skupine slučajno su odabrane škole tako da budu adekvatno zastupljene i gimnazije i tipične vrste srednjih stručnih škola.

Konačni efektiv uzorka iznosio je 819 učenika i to 551 ispitanik iz srednjih stručnih škola i 268 ispitanika iz gimnazija, što je približno odgovaralo odnosu ukupnog broja učenika tih grupa škola. Međutim, za svrhe ovog istraživanja uzeti su u obzir svi testirani učenici bez obzira na vrstu škole, budući cilj ovog istraživanja nije testiranje razlika između učenika različitih vrsta škola obzirom na latentne dimenzije sustava vrijednosti, iako je opravdano pretpostaviti da ove razlike postoje, pa ih se, u nastavku ovakvih istraživanja, ne bi smjelo zanemariti.

4. UZORAK MJERNIH INSTRUMENATA

Procjena latentnih dimenzija, tretiranih u ovom radu kao sistem prediktorskih varijabli, izvršena je pomoću upitnika čiji su itemi bili konstruirani kao skale Likertovog tipa, s modalitetom odgovora u rasponu od potpune točnosti ili suglasnosti s nekom tvrdnjom do potpune netočnosti ili neslaganja s tvrdnjom. Broj itema ili stimulansa varirao je od 11 koliko ima test SV-4 do 30 koliko ima test SV-6.

Izuzev skale SV-1 koju je konstruirao I. Srdanov (1971) i skale SV-6 koju je na osnovu Morrisonove skale adaptirao za naše uvjete I. Ignjatović, a modificirali S. Hrnica, K. Momirović i K. Petrović (1972), ostale četiri su izvorne skale K. Momirovića, S. Hrnice i K. Petrovića (1972).

Svih šest skala u modificiranoj formi prvi put je primijenjeno 1972. godine kada je izvršena i njihova validacija (K. Momirović, S. Hrnica i K. Petrović, 1972). Skale su pokazale neujednačene met-

rijske karakteristike. Imale su uglavnom zadovoljavajuću diskriminativnost, a koeficijenti homogenosti skala nalazili su se u granicama zadovoljavajućih numeričkih vrijednosti (iznad .60, izuzev testa SV-4 sa nešto nižim, ali još uvijek prihvatljivim rezultatom).

Pouzdanost testova procijenjena Spearman-Browneovom metodom uglavnom je bila zadovoljavajuća, osim za test SV-4 (.70). Pouzdanost ostalih skala kretala se od .89 za test SV-1 do .96 za test SV-6.

Konstrukcija ovih skala, međutim, nije bila bazirana na nekom odgovarajućem teorijskom modelu. Orijehtacija autora je u ovom slučaju bila očito striktno fenomenološka, unatoč njihovoj sasvim drugačijoj orijentaciji kada se radi o istraživanjima antropološkog karaktera u užem smislu (psihologijska, kineziologijska, antropometrijska istraživanja). Sociologijska znanost, budući relativno mlada, još uvijek je u fazi primjene spekulativnih i fenomenoloških metoda rada, pa i to može biti uzrok ovakve orijentacije autora sistema SV. Ipak, primjena adekvatnih metodoloških postupaka, posuđenih iz starijih antropoloških znanosti, može znatno promijeniti ovakav pristup, budući stvarna latentna struktura skale SV već po definiciji ne može imati fenomenološki karakter.

U svom manifestnom obliku skale su sastavljene na slijedeći način:

- SV-1 sadrži 25 tvrdnji koje se odnose na stavove prema društvenom sistemu u SFRJ i najznačajnijim aspektima našeg unutrašnjeg razvoja i vanjske politike;
- SV-2 sadrži 20 osobina koje ispitanik treba vrednovati obzirom na njihovu važnost u odgoju omladine;
- SV-3 sadrži 23 osobine, sposobnosti i aktivnosti koje ispitanik treba vrednovati obzirom na njihovu važnost za uspjeh u životu;
- SV-4 sadrži 11 tvrdnji koje se odnose na određene pojave ili stavove koji bi se trebali javljati kao regulatori ponašanja i vrednovanja u našem društvu;
- SV-5 sadrži 20 najčešćih krivičnih djela i prekršaja. Svakog od njih ispitanik treba vrednovati po težini delikta;
- SV-6 sadrži 30 indikatora uređenja vlastitog života i društva u kome čovjek živi.

Za procjenu intenziteta angažiranosti kineziološkim aktivnostima upotrijebljen je upitnik K-2 (M. Mraković, 1969). Upitnik sadrži četiri skale Thurstoneovog tipa s rasponom od jedanaest razreda u svakoj. Sve četiri skale imaju podjednako zadovoljavajuće metrijske karakteristike.

5. METODE OBRADJE REZULTATA

Iz normaliziranih rezultata svake od šest skala za procjenu sustava vrijednosti izračunate su

matrice interkoleracija njihovih itema. Glavne komponente ovih matrica, značajne po PB kriteriju, transformirane su u obličnu poziciju. Pri tom su izračunate unikne varijance za iteme svako seta iz baterije SV, kao i najmanja zajednička varijanca svakog seta posebno. Nakon toga je učinjena regresiona analiza skale angažiranosti kineziološkim aktivnostima u prostoru obličnih faktora izoliranih iz svakog od šest skupova indikatora vrijednosnog sustava.

6. REZULTATI I DISKUSIJA

6. 1. Faktorska struktura skale SV-1

Izgleda da je kolekcija tvrdnji skale SV-1 pristojno odabrana, obzirom na to da je minimalna količina zajedničke varijance ovog sistema relativno velika. Naime, 32% zajedničkog varijabiliteta je još uvijek sasvim zadovoljavajuća količina, kada se radi o ovakvoj vrsti mjernih instrumenata kod kojih je jednodimenzionalnost itema teško postići. Slično je i sa zajedničkim varijancama svakog itema posebno izuzev nekih koji se pojavljuju sa pretjeranom količinom specifičnosti ili erora. Radi se o onim česticama čiji je latentni sadržaj bitno različit od sadržaja ostalih. Naime, dok gotovo sve emitiraju informacije o stupnju prihvatanja i povjerenja u **naše** društveno uređenje, ove čestice diferenciraju ispitanike u odnosu na njihove stavove prema nekim opće društvenim, moralnim i etičkim normama. Naravno ove čestice imaju i vrlo slabe korelacije sa ostalima (najčešće su i statistički beznačajne), pa bi struktura matrice interkoleracija bila prilično pregnatna (koeficijenti se uglavnom kreću od .25 do .53), kada bi se ove čestice eliminirale iz sistema SV-1. Njihovo odstupanje od zajedničkog predmeta mjerenja svih ostalih čestica osobito je evidentno u strukturi obličnih faktora. Po upotrebljenom kriteriju izolirana su dva značajna karakteristična korijena, pri čemu prvi iscrpljuje svega 2% manje od zajedničke varijance sistema (30%), dok već drugi iscrpljuje svega 6%, dakle uključuje i uniknu varijancu sistema SV-1. Prvi oblični faktor ima pregnatnu strukturu i vrlo dobro ga definiraju sve čestice izuzev one četiri, koje uglavnom učestvuju u varijabilitetu drugog faktora. Međutim, iako je opstojnost prvog faktora nesumnjiva, njegovu interpretaciju je teško uskladiti s intencionalnim predmetom mjerenja kojeg su definirali autori ove skale. Naime, pozitivan stav prema samoupravnom socijalizmu, koji je karakterističan upravo za našu zemlju, predstavljao bi sasvim dobru sintezu manifestnog sadržaja čestica koje definiraju ovaj faktor. Međutim, ne mala varijanca ove dimenzije teško može dozvoliti samo ovakvu fenomenološku interpretaciju, budući je latentni sadržaj, izgleda, usmjeren na mehanizme koji reguliraju ovakve reakcije na proklamirane socijalne situacije u našoj zemlji. Prihvatanje socijalistički orijentiranog društvenog uređenja, i to na način definiran sлага-

njem sa proklamacijom u obliku tvrdnji, sugerira interpretaciju ovog faktora u smislu jedne superego strukture formirane na osnovu socijalističkog vrijednosnog sustava. Varijanca drugog faktora izrazito je mala, kao uostalom i zajednička varijanca čestica koje ga definiraju. Na osnovu njihova sadržaja može se samo, uz znatnu nesigurnost, pretpostaviti egzistencija dimenzije odgovorne za indiferentnost prema društvenom uređenju. Korelacija između ovog i faktora socijalističkog superega izrazito je niska.

6. 2. Faktorska struktura skale SV-2

Budući je skala SV-2 u biti kolekcija niza osobina koje je potrebno vrednovati obzirom na njihov značaj u strukturi ličnosti mladih ljudi i koje su već apriori valorizirane kao pozitivne i društveno poželjne osobine, ne začuđuje izvanredna pregnatnost matrice interkoleracija između čestica.

Homogenost sustava je nesumnjiva bez obzira da li je procijenjena na osnovu vektora unikviteta, veličine prvog karakterističnog korijena (.41) matrice interkoleracija čestica, ili na osnovu projekcija čestica na prvu glavnu komponentu. Sve navedene veličine ukazuju na jednodimenzionalnost glavnog predmeta mjerenja svih čestica, barem u prostoru višeg reda. Naime, ipak su iz matrice interkoleracija ekstrahirana tri faktora značajna po PB kriteriju, premda se čini da je i ovaj, inače jedan od konzervativnijih kriterija, hiperfaktorizirao prostor od 24 čestice. Treći faktor za 5% premašuje donju granicu zajedničke varijance (koja iznosi čak 50%), dok je varijanca objašnjena prvim i drugim faktorom zajedno vrlo bliska ovoj veličini (49%). Prema tome, egzistencija treće latentne dimenzije ovog sustava čestica je sumnjiva, već i zbog toga što je definirana sa relativno malim brojem čestica u odnosu na drugu, a osobito prvu izoliranu dimenziju.

Prva glavna komponenta se ponaša kao generalni faktor osobina i sposobnosti poželjnih u strukturi ličnosti omladinaca. Naime, praktički nema čestice koja ima projekciju manju od .49 na prvi glavni predmet mjerenja skale SV-2.

Prvi oblični faktor je definiran česticama koje su odgovorne za takvu skupinu osobina čija je zajednička karakteristika emocionalna otvorenost prema društvenoj okolini (drugarstvo, sloga, ljubav prema narodu) i usklađivanje vlastitih motiva sa opće prihvaćenim moralnim i etičkim normama (poštenje, skromnost, pravednost). Ovakova konstelacija prvog faktora bazira se, izgleda, na interakciji ego i superego formacija usmjerenih na stabilnost pozitivnih emocionalnih, moralnih, etičkih i drugih stavova i prema užoj socijalnoj sredini, i prema socijalnoj okolini uopće. Međutim, potpuno slaganje sa stimulansima koje emitiraju čestice prvog faktora u mnogome podsjećaju i na komformističke reakcije uvjetovane permanentnim utjecajem odgojnog i pedagoškog, pa i religioznog tretmana. Nadalje, budući i izrazita super-

ego struktura često tendira komformističkim stavovima, nije pogrešno ovaj faktor interpretirati i kao komformizam.

Drugi oblimin faktor se odvojio od prvog vjerojatno već i zbog toga što je definiran skupom sposobnosti, a ne osobina kao prvi. Ovdje su se izdvojile sve one društveno poželjne sposobnosti čija je osnova u mehanizmima za kontrolu ekscitacije centralnog nervnog sistema. U pravilu se radi o onom tipu adekvatnih reakcija na socijalne situacije koje su uvjetovane povišenom ekscitatornom razinom (hrabrost, borbenost, junaštvo, revolucionarnost). Ova dimenzija se može, prema tome, interpretirati kao faktor socijaliziranog energetskeg potencijala.

Treća dimenzija, iako relativno slabo definirana, ima određeni interpretativni značaj. Njen latentni sadržaj do izvesne je mjere sličan latentnom sadržaju prvog faktora, budući se ponovo radi o određenom usklađivanju vlastitih motiva i društvenih normi ponašanja. Međutim, ove su se čestice odvojile kao poseban faktor vjerojatno zbog toga što je u pozadini usklađivanja vlastitog ponašanja i društvenih normi naglašena samokontrola onih potreba koje se nalaze pod jačim utjecajem kontrolnih mehanizama za održavanje ravnoteže vlastitog sustava — organizma. U ovu skupinu bi, u svom manifestnom obliku, spadale osobine kao samokritičnost, nesebičnost, dosljednost, snalažljivost. Ipak, latentna struktura ove dimenzije najbliža je strukturi poznatoj kao superego, pa se u tom smislu može i interpretirati, pogotovo stoga što je visoko korelirana sa prvim oblimin faktorom interpretiranim kao konformizam (ili unija egosuperego strukture).

6. 3. Faktorska struktura skale SV-3

Sistem od 23 osobine, sposobnosti i aktivnosti, koje je trebalo vrednovati obzirom na njihov značaj za uspjeh u životu, relativno je slabo međusobno koreliran. Mogu se, međutim, uočiti dvije, gotovo nezavisne skupine čestica. Prvu veću skupinu čine čestice na osnovu kojih se mogu procijeniti neke individualne osobine ličnosti koje mogu biti relevantne za socijalnu adaptaciju posebno, a i za adaptativne procese općenito. Prema tome, efekat uspješnog funkcioniranja mehanizama odgovornih za adaptativne procese može se shvatiti i kao »uspjeh u životu«. Budući se radi o prilično divergentnim indikatorima različitih, barem u svom manifestnom obliku, osobina i sposobnosti, interkorelacije ovog seta sistema SV-3 nisu osobito visoke, ali se mogu smatrati još uvijek zadovoljavajućim. Druga grupa srednje visokih korelacijskih koeficijenata pripada česticama koje također mogu biti indikatori uspješnog rezultata socijalizacijskog tretmana, ali manje uvjetovanog individualnim karakteristikama ličnosti, a znatno više sekundarnim, egzogenim činiocima, koji, obzirom na vrlo niske korelacije između ova dva seta čestica, izgleda ne ovise mnogo od ličnih osobina i sposobnosti.

Zajednička varijanca ovog sistema čestica nije doduše osobito visoka, ali obzirom na heterogenost upotrebljenih indikatora, može se još uvijek smatrati sasvim zadovoljavajućom (iznosi nešto više od 44%). Naravno, slično se ponašaju i komunaliteti čestica. Uglavnom nisu osobito visoki, ali se može primijetiti da nešto veću količinu zajedničke varijance imaju one čestice koje su u interpretaciji korelacijske matrice klasificirane kao individualne osobine i sposobnosti relevantne za uspješnu adaptaciju, odnosno »uspjeh u životu«. Obzirom na ovaj varijabilitet upotrebljenih čestica mogla se i očekivati višedimenzionalnost sistema SV-3. Po kriteriju PB ekstrahirana su, naime, dva značajna karakteristična korijena, dok bi ih po Guttman-Kaiserovom kriteriju bilo čak pet. Najvjerojatnije se radi o upravo dva značajna faktora, budući je uključivanjem drugog karakterističnog korijena iscrpljeno neznatno više od najmanje zajedničke varijance čitavog sistema. Međutim, prva glavna komponenta nije komponirana tako da bi se mogla shvatiti kao nekakav generalni faktor. Osim toga i varijanca druge glavne komponente je relativno visoka i tek je dvostruko manja od varijance prve.

Struktura prvog oblimin faktora, sudeći po veličini paralelnih i ortogonalnih projekcija, a i po broju čestica koje ga definiraju, nešto je pregnantija od strukture drugog faktora. Definiraju ga uglavnom čestice koje su tvorile prvi set osrednjih korelacijskih koeficijenata. Radi se o indikatorima dobro strukturiranih konativnih regulativnih mehanizama, čije funkcioniranje uglavnom uvjetuje dobru socijalnu adaptaciju, odnosno »uspjeh u životu«.

Svaki od ovih indikatora nije, međutim, zaseban simptom neke konativne dimenzije, već su formulirani kao manifestacije interakcija nekih normalnih konativnih, pa možda čak i kognitivnih funkcija. Struktura ovih relacija je upravo takva da odgovara već poznatoj dimenziji normalnog konativnog prostora, a koju psiholozi nazivaju integriranost ličnosti, iako čestice nisu formulirane u obliku verbalnih stimulusa iz kojih se, u nizu ranijih istraživanja, mogao izolirati ovaj faktor (na pr. testovi iz Cattellove baterije 16 PF). Integriranost ličnosti je u tim istraživanjima u pravilu bila definirana indikatorima ega, superega i samodominacije, što uglavnom odgovara latentnoj strukturi čestica koje imaju najveće projekcije na prvi oblimin faktor. Međutim, ako se ova dimenzija shvati kao usvojeni sustav vrijednosti nekih generatora »uspjeha u životu«, onda ona podsjeća i na konformistički stav prema proklamiranim vrednotama (kao što su: poštenje, pravičnost, marljivost, inteligencija, nesebičnost, dosljednost, iskrenost, upornost i istrajnost, itd.). Izgleda, međutim, da socijalizacijski efekt ne zavisi samo od individualnih karakteristika pojedinca, već je, čini se, uvjetovan i nekim egzogenim činiocima koji indirektno određuju poziciju pojedinca u društvenoj okolini. Na ovo ukazuje struktura drugog oblimin faktora kojeg čine pojmovi kao što su: novac i imovina, protekle zasluge, porodične i druge veze, politička aktivnost,

bezobzirnost u izboru sredstava za uspjeh. Pridavanje značaja generatora »uspjeha u životu« ovim obilježjima može se shvatiti kao racionalističko poimanje stvarnosti. Međutim, strukturalna analiza čestica koje definiraju ovu dimenziju ukazuje na konfiguraciju sličnu onoj koju neki autori interpretiraju kao makijavelizam. Teško je ipak ocijeniti kolika je kongruentnost makijavelizma, kao latentne strukture stimulusa odgovornih za drugi faktor, sa latentnom strukturom ličnosti koja je uvjetovala prihvaćanje makijavelističkih stavova prema generatorima uspjeha u životu. Izvjesno je da struktura nije uopće uvjetovana ovim osobinama ličnosti koje su odgovorne za varijabilitet prvog faktora, budući je korelacija između dimenzija aproksimativno definiranih kao integritet ličnosti i makijavelizam gotovo ravna nuli.

6. 4. Faktorska struktura skale SV-4

Već se na prvi pogled mogu, na osnovu sadržaja izrazito malog broja itema u ovoj skali, pretpostaviti njene loše metrijske karakteristike. Naime, semantička struktura svakog itema je takva da gotovo mora izazvati pojavu u većini slučajeva negativnih akviescencija. Vjerojatnost ove pojave je to veća što uzorak sačinjavaju vrlo mlade osobe za čiju fazu razvoja je određen stupanj sugestibilnosti, pa uslijed toga i konformizma, normalan. Najveći broj čestica izaziva u biti neslaganje sa stavovima koji imaju antisocijalistički karakter, odnosno slaganje sa stavovima koji su odraz socijalističke ideologije. Upravo zbog ove pojave varijanca svake čestice je ekstremno kontrahirana budući se najveći broj ispitanika ili slagao ili nije slagao sa odgovarajućom tvrdnjom. Ovo posljednje se jedino i može prihvatiti kao objašnjenje vrlo nestabilne strukture korelacijske matrice. Svega nekoliko koeficijenata je veće od .20, dok su svi ostali ili beznačajni, ili na samoj granici statističke značajnosti. Unikviteti su toliko veliki da se za svaku česticu može reći da ima nesrazmjerno veću količinu neobjašnjene, nego li zajedničke varijance. Ipak je PB kriterij prostor SV-4 proglasio jednodimenzionalnim. Međutim, prvi je karakteristični konijen daleko premašio (skoro dvostruko) najmanju količinu zajedničke varijance sistema (koja iznosi svega 12.7%). Budući je sadržaj čestica ove skale različitog smjera, i jedina značajna latentna dimenzija je bipolarna i diferencira dva taksona socijalnih stavova. Prva skupina je odgovorna za opće antisocijalističke stavove, dok je druga odgovorna za napredne stavove kongruentne sa suvremenom socijalističkom ideologijom.

6. 5. Faktorska struktura skale SV-5

Povezanost čestica skale SV-5 uglavnom je niska, no sve su čestice u pozitivnim korelacijama što je vjerojatno posljedica generalnog represivnog stava prema počiniocima različitih krivičnih djela. Taj stav je u određenoj mjeri aproksimiran prvom glavnom komponentom u realnom prostoru. Među-

tim, iz njezine strukture lako je vidjeti da ju u mnogo većoj mjeri definira represivni stav prema počiniocima lakših, nego li prema počiniocima težih krivičnih djela; ovo vjerojatno zato što je varijanca stavova u odnosu na teža krivična djela ograničena uslijed slaganja velike većine ispitanika u pogledu procjene njihove težine (svrstavajući ih u kategorije teških i veoma teških djela, dakle u kategorije koje je i zakonodavac predvidio prilikom određivanja gornje granice zapriječene kazni). Druga glavna komponenta, čija je varijanca relativno mala, diferencira represivni stav prema političkim deliktima od represivnog stava prema ostalim krivičnim djelima. Faktori u obliku poziciji, koji su u relativno niskoj korelaciji, odgovorni su za dvije različite vrste represivnih stavova. Prvi faktor definiran je jakim represivnim stavom prema djelima učinjenim iz koristoljublja i prema djelima koja su usmjerena protiv tradicionalnog vrijednosnog sustava, pa čak i u slučaju kada se zapravo i ne radi o krivičnim djelima, već prije o asocijalnim oblicima ponašanja. U pozadini ovih stavova vjerojatno je i određeni tip superego formacije. Relativno visoke projekcije beznačajnih krivičnih djela čini se da opravdavaju hipotezu da je autoritarna formacija ličnosti zapravo ono što ova latentna dimenzija mjeri.

Drugi faktor određuju represivni stavovi prema djelima protiv naroda i države i u znatno manjoj mjeri neka djela protiv života i tijela koja se obično vrlo negativno valoriziraju, kao što su silovanja i ubistvo iz koristoljublja. Superego, formiran u okviru u nas prevalentnog vrijednosnog sustava, izgleda da je stvarni predmet mjerenja ove latentne dimenzije.

Ekstremni represivni stavovi u pravilu su znak rigidnog mentalnog sklopa, nenijetko povezanog sa sekundarnom agresivnošću, tj. agresivnošću, u čijoj osnovi leži bazična anksioznost. Prema tome, visoke vrijednosti na ovim latentnim dimenzijama teško da su mjera vrijednosne orijentacije. Stvarni predmet mjerenja skale SV-5 moguće je odrediti tek nakon analize njenih čestica, ili barem primarnih faktora dobijenih na temelju tih čestica, provedene u okviru reprezentativnog sustava mjera konativnih, pa čak i kognitivnih dimenzija.

6. 6. Faktorska struktura skale SV-6

Skala SV-6 modifikacija je poznatog Morrisovog postupka. Već je analiza originalnog Morrisovog testa, kojemu su pridodata još dva socijalistički orijentirana životna stila,* pokazala da je stvarni predmet mjerenja možda više konativna orijentacija, nego vrijednosni sudovi ili politički stavovi.

Međusobna je povezanost dijelova ove skale uglavnom vrlo slaba, no može se uočiti struktura korelacijskih koeficijenata koja sugerira prilično pregnantnu konfiguraciju vektora varijabli. Naravno, glavne komponente u nenotiranom obliku nemaju osobitog značenja. Tri glavne osovine značaj-

* jedan od njih pretežno samoupravno, a jedan pretežno dogmatski orijentiran

ne po PB kriteriju nakon transformacije u oblimin poziciju mogu se interpretirati pod sasvim različitim vidovima. Jedan od interpretativnih pristupa može biti utemeljen na originalnoj koncepciji autora ove skale, te na koncepciji koja se suštinski ne razlikuje od Morrisova teorijskog pristupa. Drugi interpretativni pristup, međutim, može biti utemeljen na analizi stavova, kao indikatora nekih osnovnih dimenzija ličnosti. Oba su interpretativna pristupa, naravno, sasvim legalna. Teško je procijeniti koji je od njih adekvatniji; stvarni sadržaj latentnih dimenzija izoliranih iz skale SV-6 nije moguće procijeniti isključivo na temelju analize samo njenih čestica.

Prvi faktor je po svemu sudeći mjera konformizma. Taj je konformizam očito formiran u skladu sa vrijednosnim sustavom koji je relativno neovisan od ma koje ideološke orijentacije. Ipak, određeni utjecaj kršćanske ideologije vrlo je vjerojatan, premda se ovdje radi prije o moralnom, nego stvarnom religioznom aspektu te ideologije. Drugi faktor je dosta slabo definiran, ali je gotovo izvjesno da se radi o hedonističkoj orijentaciji, u čijoj osnovi stoji dosta slabo formirani superego, po svojoj prilici uslijed relativno jakih id pulsija. Međutim, ne radi se o defektnom superegu; prvi i drugi faktor su, naime samo ortogonalni, a ne i u negativnoj vezi, a prvi je bez ikakve sumnje posljedica dobro formiranog superega. Treći faktor je prilično saturiran sa mjerama onoga što bi Cattell nazvao ergičkom tenzijom. Iako struktura ove latentne dimenzije sugerira određeni utjecaj ergičke tenzije, ipak je na njezino formiranje sigurno utjecao i autoritarni sklop ličnosti. Međutim, treći je faktor suviše slabo definiran da bi njegova interpretacija mogla biti pouzdana.

7. RELACIJE IZMEĐU NEKIH VRIJEDNOSNIH STAVOVA I ANGAŽIRANOSTI KINEZILOŠKIM AKTIVNOSTIMA

Povezanost između latentnih dimenzija izoliranih iz skala za procjenu vrijednosnih stavova i stupnja angažiranosti kineziološkim aktivnostima analizirana je standardnim regresionim postupkom. Iako je multipla korelacija između angažiranosti kineziološkim aktivnostima i latentnih dimenzija izoliranih iz sustava »vrijednosnih« faktora statistički značajna, relacije između vrijednosnih

faktora uzetih pojedinačno, jednako kao i između cijelog sustava tih faktora i angažiranosti kineziološkim aktivnostima potpuno su beznačajne, kako sa psihologijskog tako i sa sociologijskog, pa i kineziologijskog stanovišta. Cijeli sustav odgovoran je, naime, za manje od 5% varijance varijable na temelju koje je procijenjen stupanj angažiranosti kineziološkim aktivnostima. I korelacije i parcijalne korelacije vrijednosnih faktora sa stupnjem angažiranosti kineziološkim aktivnostima tako su niske da ih je besmisleno interpretirati, unatoč tome što su neke od njih statistički značajne. Prema tome, angažiranost kineziološkim aktivnostima praktički je neovisna od analiziranih vrijednosnih stavova.

Stvarni problem koji se može postaviti na temelju ovih rezultata sastoji se u tome što praktička ortogonalnost vrijednosnih sudova i kineziološke aktivnosti pokazuje ne samo da ova potonja nije uvjetovana vrijednosnom orijentacijom (ili barem latentnim dimenzijama koje su odgovorne za tu orijentaciju), već i da kineziološka aktivnost očito nema praktički nikakva utjecaja na formiranje vrijednosnih stavova. Ovaj zaključak, koliko god bio proturječan tradicionalnom poimanju odgojnog značaja fizičke kulture, nije neočekivan ako se uzme u obzir dobro poznata činjenica da je odgojno djelovanje potpuno zanemareni dio programa rada velike većine organizacija za fizičku kulturu. To, naravno, nije nikakva novost. Programi rada sportskih organizacija i drugih organizacija za fizičku kulturu teško da bi podnijeli kritiku pod vidom njihova djelovanja i na motoričke, a posebno regulativne i kognitivne dimenzije, što je već po tradiciji primarna zadaća sporta. Sustavno djelovanje na složene dimenzije ličnosti od kojih zavise vrijednosni stavovi ili na same vrijednosne stavove ne može se niti očekivati, kada se zna da zapravo i nema eksplicitno definiranih programa usmjerenih prema ovom cilju i kada se uzme u obzir stručna razina jednog dijela kadra koji te programe provodi, pa možda čak i stvarna ideološka orijentacija jednog dijela tog kadra.

Kineziološke aktivnosti mogu djelovati na praktički sve dimenzije psihosomatskog statusa, pa tako i na vrijednosne stavove. To što sportska aktivnost nema na te stavove praktički nikakvog utjecaja nije znak irelevantnosti sporta za odgoj cjelovite ličnosti, već znak neadekvatnosti njenog aktualnog djelovanja.

REGRESIONA ANALIZA ANGAŽIRANOSTI KINEZILOŠKIM AKTIVNOSTIMA U PROSTORU
LATENTNIH DIMENZIJA VRIJEDNOSNIH STAVOVA

NAME	R	Q (R)	PARC-R	BETA	P	SIGMA-B	Q (BETA)
OBL (1) 1	-.08265	.03072	-.11036	-.12564	1.03841	.04021	.00184
OBL (2) 2	.04632	.16886	-.03132	.03849	.17826	.04364	.37813
OBL (1) 3	.03306	.33254	-.02235	-.02825	-.09341	.04490	.52937
OBL (2) 4	.07892	.03839	.03747	.04337	.34224	.04109	.00000
OBL (3) 5	-.05214	.00000	-.02821	-.03149	.16421	.03965	.42725
OBL (1) 6	.10793	.00063	.13533	.16641	1.79600	.04329	.00013
OBL (2) 7	-.03789	.00000	-.00358	-.00396	.01500	.03931	.91979
OBL (1) 8	.09554	.00283	-.02975	.04138	.39535	.04941	.40255
OBL (1) 9	.00996	.80008	-.04806	-.05891	-.05216	.04350	.17609
OBL (2) 10	-.08636	.02447	-.06224	-.07089	.61218	.04039	.07964
OBL (1) 11	.05253	.11634	.01862	.01429	.07509	.04784	.76518
OBL (2) 12	.07156	.02915	.06934	.07709	.55160	.03941	.05079
OBL (3) 13	.01546	.45901	-.04089	-.05003	-.12740	.04344	.00000
	DELTA	RO	SIGMA-D	F	DF1	DF2	Q
	.04895	.22125	.97522	3.13593	13	792	.00014

8. ZAKLJUČAK

Na uzorku od 819 učenika završnih razreda srednjih škola, starosne dobi 17—19 godina, regresionom analizom utvrđene su relacije između latentnih dimenzija nekih vrijednosnih sudova i rezultata u skali angažiranosti kineziološkim aktivnostima.

Multipla korelacija, kao i korelacijski i regresioni koeficijenti bili su niski i uglavnom beznačajni, tako da se, unatoč statistički značajnih relacija između nekih vrijednosnih faktora uzetih pojedinačno kao i između cijelog sistema tih faktora i angažiranosti kineziološkim aktivnostima, moglo ustvrditi da je angažiranost kineziološkim aktivnostima praktički nezavisna od analiziranih faktora vrijednosnih stavova.

Kako su organizacije u kojima se provode kineziološke aktivnosti u biti odgojne institucije, a vrijednosni stavovi analizirani u ovom radu predstavljaju odgojne varijable, dobiveni rezultat protumačen je kao posljedica zanemarivanja i odsustva odgojnog rada u tim organizacijama.

9. LITERATURA

- Allport, G., Ph. Vernon, V. Lindzey Study of values. A scale for measuring the dominant interest in personality. Houghton Mifflin Co. Boston, 1960.
- Goldstein, K. Health as value. U »New knowledge in human values«. Harper and Row. New York, 1959.
- Hofman, E. Strukturalna analiza nekih testova za procjenu sustava vrijednosti. Neobjavljeni rad. Zagreb, 1974.
- Kluckhohn, Cl. Values and value orientations in the theory of action. Harvard, 1963.
- Maslow, A. New knowledge in human values. Harper and Row. New York, 1959.
- Mornis, C. Varieties of human values. Univ. of Chicago press, 1956.
- Mraković, M., V. Juras i N. Sabioncello Strukturalna analiza nekih testova za procjenu sustava vrijednosti (u rukopisu). Zagreb, 1973.
- Papper, S. Scales of values. Univ. of Chalifornia press, 1958.
- Tolman, E. A psychological model toward a general theory of action. Harward, 1962.

